

Tomasz Stolarczyk
(Uniwersytet Łódzki)

Szesnasto - i siedemnastowieczne księgi teologiczne i zbiory kazań w bibliotece gidelskich dominikanów w początku XX w.

Głównym celem Zakonu Braci Kaznodziejów było i jest głoszenie Słowa Bożego czyli kaznodziejstwo¹. Służyć temu miały specjalne studia dominikańskie, dające wykształcenie teologiczne oraz filozoficzne. W każdym klasztorze, już od momentu jego powstania, funkcjonowała szkoła konwentualna². Według Krystyny Zawadzkiej „z kształceniem zakonników, a także z pełnieniem przez nich obowiązków kapłańskich (kazania, spowiadanie, odprawianie mszy) wiązały się nierozłącznie książki”³. Dlatego też przy każdym klasztorze zakładano biblioteki⁴. Ich funkcjonowanie regulowało ustawodawstwo zakonne, począwszy od samej reguły i konstytucji, a skończywszy na kronikach klasztornych i rejestrach wydatków. Najważniejsze przepisy dotyczące ksiązek i bibliotek zostały opracowane jeszcze w XIII w. przez generała dominikańskiego Humberta de Romanis⁵. Kapituła generalna rzymska w 1569 r. nakazała wręcz, aby każdy klasztor miał swoją bibliotekę⁶.

¹ F. D. Boespflug, *Życie zakonne Braci kaznodziejów*, [w:] *Dominikanie. Szkice z dziejów zakonu*, red. M. A. Babraj, Poznań 1986, s. 36; J. Salij, *Duchowość dominikańska*, [w:] *Dominikanie...*, s. 25.

² K. Kaczmarek, *Szkoły i studia polskich dominikanów w okresie średniowiecza*, Poznań 2005, s. 72; K. Zawadzka, *Biblioteki klasztorne dominikanów na Śląsku (1239-1810)*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliothecalia Wratislaviensia” 5 (1999), s. 18.

³ K. Zawadzka, *Biblioteki klasztorne...*, s. 18.

⁴ Tamże, s. 18; I. Szostek, *Biblioteka dominikanów lwowskich w świetle katalogu z roku 1776*, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, red. J. Kłoczowski, t. 2, Warszawa 1975, s. 410; J. A. Kosiński, *Biblioteka konwentu dominikanów w Sieradzu na przełomie XVI i XVII w.*, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, red. J. Kłoczowski, t. 2, Warszawa 1975, s. 401; H. E. Wyczawski, *Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI-XVIII)*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2, cz. 1, Lublin 1975, s. 532.

⁵ *Incipiunt instructiones Magistri Humberti De officiis ordinis*, [w:] *B. Humberti de Romanis quinti Praedicatorum Magistri Generalis Opera De vita regulari*, ed. J. J. Berthier, vol. II, Casali 1956, s. 263-266; I. Szostek, *Biblioteka dominikanów*, s. 412, 414.

⁶ R. Świętochowski, *Biblioteka OO. Dominikanów w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK) T. XXXIII, 1976, s. 300; T. Stolarczyk, *Biblioteka łączyckiego konwentu*

Konwentualna biblioteka znajdowała się również w gidelskim klasztorze Braci Kaznodziejów. Jej księgozbiór można odtworzyć na podstawie inwentarza pochodzącego z 1903 r. (dalej: Inwentarz)⁷. Według niego gidelscy dominikanie posiadali w początkach XX w. 1196 egzemplarzy ksiąg, z czego 345 pochodziło z XVI i XVII w.⁸ Trzon tego księgozbioru stanowiły dzieła teologiczne i zbiory kazań – spośród szesnasto – i siedemnastowiecznych ksiąg z tych działów było 56 woluminów dzieł teologicznych i aż 100 (72 dzieła) woluminów zbiorów kazań.

Teologię należy podzielić na teologię spekulatywną i dogmatyczną oraz moralną. Do teologii spekulatywnej i dogmatycznej z omawianego okresu wg Inwentarza należało 20 dzieł (24 woluminy). Były to: św. Tomasza z Akwinu *Summa Theologica* w całości (2 egz. - Romae 1586, 1620,) oraz *Secunda secundae parties Summae Theologiae* (Romae 1586), *Tertia pars Summae Theologicae* (Romae 1586)⁹, Silvestro Prierias Mazzoliniego *Summa Silvestrina*¹⁰, Abrahama Bzowskiego *Sacra Theologia dogmatica* (Coloniae 1612)¹¹, Serafino Capponi-Porrecty *Elucidationes formales totius Summae Theologicae S[ancti] Thomae Aquinatis* (Venetiis 1588)¹², Petrusa Wittfeldta *Theologia catechetica*¹³, Berardo Bongiovanni: *Epithomae in universam sacrosanctae Theologiae*¹⁴, Dionizego Ryckela Cartusianusa *Summa fidei orthodoxae* t. II (Venetiis 1585)¹⁵, Ambrozego Nieszporkowicza *Officina emblematum*¹⁶, Bartolomeo Mediny (Bartolomeo de Medina): *Expositiones in Primam secundae D[ivi] Thomae* (Venetiis 1580)¹⁷, Ferdynanda Januszowskiego-Ohma *Sententiae Thomisticae* (3 egz.)¹⁸, Bartolomeo Fumi *Summa Armil-*

dominikańskiego, [w:] *Przestrzeń informacyjna książki*, red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska, H. Tadeusiewicz, Łódź 2009, s. 234.

⁷ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikańskiej w Krakowie (dalej: APPDK). Katalog książek biblioteki klasztoru OO. Dominikanów w Gidlach (dalej: KDG), ss. 119; Inwentarz podaje pełne adresy wydawnicze, pełne imiona i nazwiska autorów, ale skrócone tytuły; nie zastosowano w nim żadnego kryterium szeregowania, wymieniając książki jedną po drugiej.

⁸ APPDK. KDG.

⁹ APPDK. KDG, s. 12-13, 32-33, 54-55.

¹⁰ *Summae Sylvestrine quae summa summarum*, 1545 (APPDK. KDG, s. 18-19; J. Szady, *Księgozbiory parafialne w prepozyturze wiślickiej w II połowie XVIII wieku*, Lublin 2008 (dalej: Szady), s. 229).

¹¹ APPDK. KDG, s. 20-21.

¹² APPDK. KDG, s. 22-23.

¹³ *Theologia catechetica, hoc est, doctrina christiana quinque libris*, Monasteri 1656 (APPDK. KDG, s. 26-27).

¹⁴ *Epitome in universam sacrosanctae theologiae Divi Thomae Aquinatis summam* Lugduni 1579 (APPDK. KDG 28-29).

¹⁵ APPDK. KDG, s. 28-29.

¹⁶ *Officina emblematum qua praecipuos Virginis et Matris Dei Mariae. Titulos et elogia complectuntur. Per Fr. Ambrosium Nieszporkowitz, Ord. S. Pauli primi eremitaе, sacrae theol.doctorem, antehac in conventibus ordinis ejusdem Cracoviensi, Częstochowiensi et Claromontano praedicatorem ordinarium proposita et exposita. Centuria I, ex officina Francisci Cezary, Cracoviae 1691* (APPDK. KDG, s. 36-37; K. Estreicher, *Bibliografia polska, cz. III: Obejmująca druki stolecia XV-XVIII w układzie abecadłowym* (dalej: Estreicher, cz. 3), t. XII (XXIII), s. 138).

¹⁷ APPDK. KDG, s. 38-39.

¹⁸ *In nomine Tuo Jesu Dulcissime Sententiae Thomisticae in quatuor libros divisae: De deo. Angelis. Homine. Reparatione hominis. In gratiam eorum, qui relicta caligine philosophica, his temporibus Theologiae nimium immixta: Sacrae Scripturae, S. Canonibus quatenus conscientiae directives, SS. Pa-*

la¹⁹, Ludovico Carbone (Ludovico Carboni di Costacciaro) *Compendium absolutissimum totius summae Theologiae*²⁰, Jana Morawskiego *Questiones theologicae*²¹, Jeana Baptiste'a Gonet'a *Manuale Thomistarum seu Brevis theologiae cursus*²², *Theologia speculativa* (Venetiis 1573) nieznanego autora²³, Bernardinusa Mercatora *Nucleus* (2 wyd.)²⁴, Thomasa of Palmerston (Hybernicusa) *Flores Doctorum pene omnium*²⁵, Jeana Dadré *Loci communes similibus et dissimilibus ex omni propemodum antiquitate, tam sacra quam prophana collectorum* (Coloniae 1603).

Do teologii moralnej z omawianego okresu wg Inwentarza należało 26 dzieł (32 woluminy). Trzeba tutaj zaliczyć książki Martinusa ab Azpilcueta Navarrusa: *Enchiridion sive Manuale confessoriorum et poenitentium*²⁶, Franciszka Toletusa: *Instructio sacerdotum ac poenitentium*²⁷ i *Summa casuum conscientiae liber VII* (Coloniae 1601)²⁸, Bernardini Rosignolo: *De actionibus virtutis ex sanctis scripturis et Patribus*²⁹, Ferdynanda Januszowskiego-Ohma: *Sententiae morales conscientiae directivae* (3 wyd. – Cracoviae 1609, 1687, 1694) oraz *Teologia moralis* (Cracoviae 1683)³⁰, Marko Marulicia:

tribus, histories ecclesiasticis, et ad haec reducilibus operam dantes, compendiosa Theologia notitia contentantur, typis Universitatis, Cracoviae 1696 (APPDK. KDG, s. 16-17, 56-57; Estreicher, cz. 3, t. VII (XVIII), s. 473).

¹⁹ *Summa Aurea Armilla Nuncupata, Casus Omnes ad Animarum Curam Attinentes, Brevis Compendens* (APPDK. KDG, s. 58-59).

²⁰ *Compendium absolutissimum totius Summae Theologiae D. Thomae Aquinatis... auctore Ludovico Carbone a Costacciaro...*, sumptibus P. Cholini et C. Butgenii, Coloniae 1620 (APPDK. KDG, s. 64-65).

²¹ *Quaestiones theologicae selectae ad totam summam D. Thomae Aquinatis ex praelectionibus P. Joannis Morawski Soc. Jesu Poloni. Ad primam Partem et ad 1. 2dae*, typis Collegii Soc. Jesu, Calisii 1681 (APPDK. KDG, s. 72-73; Estreicher, cz. 3, t. XI (XXII), s. 557).

²² APPDK. KDG, s. 74-75.

²³ APPDK. KDG, s. 94-95.

²⁴ *P. Bernardini Mercatoris, Conventus Boppardiensis Fratrum Minorum Recollectorum sacerdotis, Nucleus Catheticus continens brevi compendio doctrinam fidei ac morum, e diversis authoribus erutus. Sacrae Scripturae locis, SS. Patrum Autoritatibus, nec non selectoribus histories illustratus: Omnibus animarum curatoribus, concionatoribus, et catechistis perutilis, ac rudiori plebi accomodatissimus*, Coloniae 1688, 1689 (APPDK. KDG, s. 102-103; Estreicher, cz. 3, t. XI (XXII), s. 295).

²⁵ *Flores Doctorum pene omnium, qui tum in Theologia, tum in Philosophia hactenus claruerunt, per Thomam Hibernicum olim summa cum diligentia collecti ac ordine Alphabetico in unum congesti, nunc vero maiori quam antehac religione ac fide locu pletissimi et castigatissimi facti*, Coloniae 1616 (APPDK. KDG, s. 104-105).

²⁶ APPDK. KDG, s. 38-39; Szady, s. 166.

²⁷ *Francisci Toleti Societatis Iesu Presbyteri Cardinalis Instructio Sacerdotum, ac Poenitentium. In qua omnium absolutissima Casuum Conscientiae Summa continentur* Venetiis 1636 (APPDK. KDG, s. 14-15; Szady, s. 267).

²⁸ APPDK. KDG, s. 28-29.

²⁹ *De actionibus virtutis ex sanctis scripturis et Patribus libri duo Auctore Bernardino Rosignolio Vulmetano Societatis Jesu Theologo cum privilegiis*, Venetiis 1603 (APPDK. KDG, s. 14-15).

³⁰ *In Nomine Sanctissimae Trinitatis. Sententiae Morales, conscientiae directivae. Ex variis Theologis praecipue Angelici Doctoris Discipulis, desumptae. Et in quatuor libros distinctae*, Cracoviae 1687, 1694 typis Universitatis (APPDK. KDG, s. 34-35, 58-59; Estreicher, cz. 3, t. VII (XVIII), s. 472).

*Instituta Benevivendi*³¹, Ludwika z Granady: *Przewodnik grzeszników*³², Juana Bautisty de Lezana: *Summa Questionum Regularium seu de Casibus Conscientiae* (2 wyd.: Venetiis 1641 i Venetiis 1646)³³, Jacobusa de Grafiis z Kapui: *Decisionum aurearum causuum conscientiae* (Venetia 1600)³⁴, Vincenzo Filliuccio: *Synopsis universae theologiae moralis*³⁵, Antonio Fernandes de Moura: *Examen Theologiae moralis*³⁶, Laurentiusa Beyerlinck: *Promptuarium morale*³⁷, Mikołaja Mościckiego (Mikołaja z Mościsk): *S. Artis poenitentiariae*³⁸, Juana Azora: *Institutiones Morales*³⁹, Diego de Baeza: *Commentariorum moralium in historiam evangelicam*, (2 wyd. Lugduni 1637, Coloniae 1630 - 2 egz.)⁴⁰, Grzegorza Terecjusza: *Confessio et Instructio Idiotae* (2 egz.)⁴¹, Hermanna Busenbauma: *Medulla Theologiae Moralis* (Monasteri 1651, 2 wyd. - Venetiis 1676)⁴², Jeronimo Llamasa: *Summa Ecclesiastica sive Instructio confessariorum* (Moguntiae 1605)⁴³, Martina Wigandta *Trbunal confessaariorum et ordinandum* (Viennae 1700)⁴⁴, Martino Fornariego

³¹ *Bene vivendi instituta typo sanctorum salutariumque doctrinarum congesta...*(APPDK. KDG, s. 18-19).

³² *Przewodnik grzeszników przez Wielebnego X. Ludwika de Granade Zakonu Dominika Świętego po hiszpańsku napisany. A przez iednego kaptana na polski język dla pożytku dusz pobożnych przetłomaczony*, drukarnia Colegii Societatis Jesu, Lublin 1687 (APPDK. KDG, s. 18-19; Estreicher, cz. 3, t. VI, Kraków 1899, s. 331).

³³ APPDK. KDG, s. 22-23.

³⁴ APPDK. KDG, s. 24-25.

³⁵ *Synopsis Universae Theologiae Moralis. De Christianis videlicet Officiis et casibus conscientiae: ad formam cursus qui in Collegio Romano Societatis Jesu praelegi solet*, Herbipoli 1626 (KDG, s. 26-27; Szady, s. 196)

³⁶ *Examen Theologiae moralis. Medollam Omnium Casuum Conscientiae Summatim Complectens: Ex SS. Theologia Et Vtroque lure, nec non grauiß. et absolutiß. tam superioris quam huius aevi Scriptoribus et Summistis depromptum, testimonijs et exemplis confirmatum*, Coloniae Agrippinae 1618.

³⁷ *Promptuarium morale super evangelia festorum*, Coloniae 1614 (APPDK. KDG, s. 30-31; Szady, s. 171).

³⁸ *S. Artis poenitentiariae tyrocinium. Cui elementa ad S. Confessiones, alias edita, nunc vero accuratius correctae sunt inserta. Examen quoque approbandorum, ad S. Confessiones excipiendas annexum est. Authore F. N. M. Ordinis Praedicatorum, in officina Andreae Petricovii, Cracoviae 1631* (APPDK. KDG, s. 32-33; Estreicher, cz. 3, t. XI (XX), s. 582-583).

³⁹ *R.P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesu presbyteri theology, Institutiones morales: in quibus uniuerse quaestiones ad conscientiam recte aut prae factorum pertinentes, breuiter tractantur*, apud Antonium Hierat, sub Monocerote, Coloniae 1602 (APPDK. KDG, s. 36-37).

⁴⁰ APPDK. KDG, s. 38-39; Szady, s. 166.

⁴¹ *Confessio et Instructio Idiotae. Sive Modus Excipiendi Confessiones Sacramentales rusticorum, pueorum in peccatis inueteratorum ac ignorantium profectum in vita christiana a R. P. Gregorio Teretio Ord. FF. Eremit. S. Pauli primi eremitae in Polonia professo, Editio secunda. Adiectae sunt sententiae a Sede Apostolica condemnatae et Bulla Conae Domini per Fr. Ambrosium Nieszporkowitz Ordinis S. Pauli Eremitae S. T. D. Superiorum permissu, Officina Francisci Cezary, Cracoviae 1686* (Estreicher, cz. 3, t. XX (XXXI), s. 109-110).

⁴² APPDK. KDG, s. 48-49; Szady, s. 177.

⁴³ APPDK. KDG, s. 56-57.

⁴⁴ APPDK. KDG, s. 74-75.

(Brundusino): *Institutio confessariorum*⁴⁵, Tomasso Tamburiniego *Methodus expeditae confessionis tum pro confessariis* (Romae 1645)⁴⁶, *Methodus confessionis* (Dilingae 1560) nieznanego autora, Simona de Salazar: *Promptuarium rerum moralium* (1663)⁴⁷, Emanuela Sa *Aphorismi confessariorum ex doctorum sententiis collecti* (Coloniae 1603)⁴⁸, Andre de Resende *Sententiarum memorabilium cum ethicarum tum christianarum* (Coloniae 1593)⁴⁹.

Kaznodziejstwo: Autorami dzieł z tego zakresu byli: Thomas Stapleton, autor *Promptuarium morale super evangelia dominicalia* (2 wyd. - Venetiis 1594, Antverpiae 1593)⁵⁰ i *Orationes academicae miscellaneae triginta quatuor*⁵¹, Pseudo-Pierre de La Paluda, autor *Thesauri novi* (5 wyd.)⁵², Giron Ildefonsus, autor *Promptuarium concionum festiualium* oraz *Contiones in festivitatis sanctorum* (1602)⁵³, Diego de la Vega, autor *Contiones vespertinae quadragesimales*⁵⁴ oraz *Contiones et exercitia pia super evangeliam dominicam*⁵⁵, Pierre de Besse, autor *Conciones sive conceptus theologici* (6 wydań)⁵⁶, Gabriele Inchino, autor *Contiones* (2 egz.)⁵⁷ i *Scala coeli seu contiones exquisitissimae de viis colestibus* (Coloniae 1609)⁵⁸, Wincenty Ferrariusz, autor *Sermones Aestivales* (Antverpiae 1570)⁵⁹, Lodovico Settala, autor *Mariale del padre Maurilio di S. Britio*⁶⁰, Felipe

⁴⁵ *Institutio confessariorum, Ea continens, quae ad praxim audiendi confessiones pertinent. Martino Fornario Brundusino. Societatis Jesu auctore. Accesit brevis Instructio Clericorum Ex Epist. D. Hieron. Ad Nepoti, officina Nicolai Lob, Cracoviae 1607 (APPDK. KDG, s. 102-103; Estreicher, cz. 3, t. V (XVI), s. 265).*

⁴⁶ APPDK. KDG, s. 102-103; Szady, s. 265.

⁴⁷ APPDK. KDG, s. 110-111.

⁴⁸ APPDK. KDG, s. 110-111.

⁴⁹ APPDK. KDG, s. 110-111.

⁵⁰ *Promptuarium morale super Evangelia Dominicalia Totius Anni: Ad instructionem concionatorum, reformationem peccatorum consulatio, Antverpiae 1593 (APPDK. KDG, s. 8-9; K. Nierzwicki, Biblioteki kartuzji kaszubskiej oraz jej konwentów filialnych w Berezie Kartuskiej i Gidlach, Pelplin, s. 189, 437; Szady, s. 261).*

⁵¹ APPDK. KDG, s. 76-77.

⁵² *Sermones sive enarationes, in evangelia, de tempore, ac sanctorum festis, qui thesaurus novus, vulgo vocantur, Coloniae 1602; Moguntiae 1608 (APPDK. KDG, s. 4-5, 62-63, 82-83, 98-99, 100-101).*

⁵³ *Promptuarium concionum festiualium domini nostri Iesu Christi, ... Auctore R.P.F. Illephonso Giron Hispano praesentato et praedicatore generali ordinis praedicatorum: ... Cum duplici indice sacrarum literarum, rerumque ac verborum copiosissimo, Moguntiae 1605 (Szady, s. 200; APPDK. KDG, s. 80-81).*

⁵⁴ *Conciones vespertinae quadragesimales super septem poenitentiales Psalmos, nunc recens innumeris quibus antea scatebant mendis purgatae, Coloniae 1610 (APPDK. KDG, s. 6-7).*

⁵⁵ APPDK. KDG, s. 66-67.

⁵⁶ *Conciones sive conceptus Theologici Ac Praedicabiles, De Quatuor Hominum Novissimis; Conciones sive conceptus theologici ac praedicabiles in omnes quadragesimae et paschalis dominicas ac ferias, Coloniae 1613 (APPDK. KDG, s. 8-9, 20-21, 26-27, 60-61, 74-75, 82-83; Szady, s. 170).*

⁵⁷ *Conciones, Coloniae Agrippinae 1609 (APPDK. KDG, s. 8-9, 70-71).*

⁵⁸ APPDK. KDG, s. 80-81.

⁵⁹ APPDK. KDG, s. 80-81.

⁶⁰ *Mariale del padre Maurilio di S. Britio eremitano scalzo agostiniano della Congregazione d'Italia: Con dodeci discorsi o prediche, Milano 1682 (APPDK. KDG, s. 10-11).*

Luzytani Diez (Diaz), autor *Contiones* (Moguntiae 1614 – 2 egz., 1629)⁶¹, Jean Raulin, autor *Sermones de Sanctis* (Antverpiae 1611), *Sermones Quadragesimalium* (Antverpiae 1612) i *Sermones* (Antverpiae 1612)⁶², Willem van Spoelberch, autor *Contionum Moraliū pars hyemalis*⁶³, Benedetto Fedele, autor *Paradisus sanctorum*⁶⁴, Kacper Sanchez, autor *Conciones in dominicis et feriis quadragesimae* (Venetiis 1601)⁶⁵, Juan Osorio, autor *Conciones* (3 wyd. – Venetiis 1594, Lugduni 1604, Coloniae 1605)⁶⁶, Franciszek Salezy, autor *Kazań*⁶⁷, Guillaume Pepin, autor *Contiones de adventu Domini* (Coloniae 1610)⁶⁸, Johann Herold (Discipulus) autor *Sermones discipuli* (Moguntiae 1612)⁶⁹, Ludwik z Granady, autor *Contiones* (4 wyd. – Antverpiae 1581, 1600; Mediolan 1585, Lugduni 1595) oraz *Contiones de tempore* (4 wyd. – Antverpiae 1579, 1581, 1584, 1600)⁷⁰, Robert Bellarmin, autor *Contiones (Contiones Habitaē)* (2 egz. – Coloniae 1615)⁷¹, Agostino Paoletti, autor *Discorsi praedicabili delle Domeniche* (3 wyd. – Venetiis 1646, Milano 1661, 1665) oraz *Quaresimale* (Venetiis 1651)⁷², Faber Matthias, autor *Contiones funebres et nuptials* (Coloniae 1664)⁷³, Abraham Bzowski, autor *Totius annus contionum dominicalium* oraz *Contiones sacri*⁷⁴, Philippe Bosquier (Boskhier), autor

⁶¹ APPDK. KDG, s. 12-13, 64-65.

⁶² APPDK. KDG, s. 12-13, 64-65.

⁶³ *Concionum moraliū pro Dominicis Festivitatibus totius anni, ac Feriis Quadragesimae*, Melchini-
ae 1626 (APPDK. KDG, s. 14-15; Szady, s. 260).

⁶⁴ *Paradisus sanctorum, hoc est Sermones sancti panegyrici in festa sanctorum quae per totius anni
Circulum ab Ecclesia universaliter celebrantur*, Culmae 1682 (APPDK. KDG, s. 16-17; Szady,
s. 195).

⁶⁵ APPDK. KDG, s. 16-17; Szady, s. 255.

⁶⁶ APPDK. KDG, s. 16-17.

⁶⁷ *Kazania S. Franciszka Salezjusza Biskupa y Xiążęcia Genewskiego na niektóre swieta y niedziele,
którym przydane są także fragmenta niektórych kazań, y pieśni Salomonowych mistyczne objaśnienie
Niegdý przez Zakonnice Nawiedzenia Najświętszey Mpanny wiernie zebrane w Annesium a teraz
przez też Zakonnice Klasztoru Warszawskiego z francuskiego ięzyka na Polski przetłumaczone*, War-
szawa 1693, drukarnia Schol. Piarum (APPDK. KDG, s. 18-19; Estreicher, cz. 3, t. V (XVI),
s. 283).

⁶⁸ APPDK. KDG, s. 20-21.

⁶⁹ APPDK. KDG, s. 20-21.

⁷⁰ APPDK. KDG, s. 20-21, 46-47, 48-49, 60-61.

⁷¹ APPDK. KDG, s. 20-21, 46-47, 48-49, 60-61.

⁷² APPDK. KDG, s. 24-25.

⁷³ APPDK. KDG, s. 24-25.

⁷⁴ R. P. Fr. Abrahami Bzovii, Poloni ord. praedc. SS. Theol. doctor. *Concionum Dominicalium totius
anni. Opus novum ex floribus S. Script: sanctorumque. PP. desumptum: nec non allegoriis hieroglyphic-
is orphicis Sensibus. Emblematibus Philosophorum et pricipum virorum apophtegmatibus, praeser-
tim vero historicis exemplis ad ethicen christianam formandam refertum. Editioaltera priori auctior cum
indicibus locupletissimis, apud Antonium Boetzerum, Coloniae 1628* (Estreicher, cz. 3, t. II (XIII),
s. 494-495); R. P. F. Abrahami Bzovii ord. praed. S. Theol. doct. *Concionum sacrarum Tomus Quartus.
Continens Thesaurum laudum sanctiss. Deiparae super canticum Salve regina: in quo omne id, quod
vel ad cultum B. V. Mariae, vel ad hominis Christiani animum praeclaris doctrinis exornandum, atque
illustrandum spectat, quadraginta concionibus demonstrantur. Opus nunc primum, iuxta novas con-
cordantias romanae correctionis a mendis et erroribus expurgatum et SS. Scriptur. locis correspondent-*

Orbis terror seu concionum de finibus bonorum et malorum (3 egzemplarze)⁷⁵, Antoni z Padwy, autor *Sermones dominicales* (Venetiae 1574)⁷⁶, Alessandro Calamato, autor *Stellae contionatorum* (Moguntiae 1658) i *Quadragesimale* (Bolonae 1648)⁷⁷, Jacek Liberiusz, autor *Gospodyni Nieba i Ziemi. O Najświętszej Maryi Pannie*⁷⁸, Johannes Wild (Ferus), autor *Postillae contiones* (Coloniae 1555, Coloniae 1559)⁷⁹, Henricus Paludanus, autor *Contiones et exercitia super evangelia dominica totius anni* (2 wyd. - Coloniae 1510, 1519)⁸⁰, Szymon Starowolski, autor *Kazań niedzielnych i Arki testamentu zamykającej w sobie kazania niedzielne całego roku*⁸¹, Matthias Faber, autor *Auctarium operis contionum*⁸², *Opus contionum* (Antverpiae 1631) oraz *Contionum tripartiti* (1645), Filippo Picinelli, autor *Mondo Simbolico*⁸³, Franciszek Rychłowski, autor *Sermones* (1670)⁸⁴, Heinrich Helm, autor *Homiliae in evangelia dominicalia ab adventu Domini*⁸⁵, Bernardus Carrasus, autor *Homilje et sermones* (Lugduni 1585)⁸⁶, Fridericus Blauci,

ibus (alias omissis) notisque, apud Antonium Boëtzerum, Coloniae 1615 (APPDK. KDG, s.32-33; Estreicher, cz. 3, t. II (XIII), s. 495).

⁷⁵ *Orbis terror seu concionum de finibus bonorum et malorum, libri duo auctore V.P. F. Philippo Boskiero Hannonio Caesarimontano, Ord. Minor. de Obseruantia, sumptibus Francisci Jacobi Mertzenich, Coloniae 1610* (APPDK. KDG, s. 24-25, ; Szady, s. 175).

⁷⁶ APPDK. KDG, s. 28-29.

⁷⁷ APPDK. KDG, s. 30-31.

⁷⁸ *Gospodyni Nieba y Ziemi, Naswiętsza Panna Marya dwudziestą kazań na Hymn kościelny O Gloriosa Domina etc. po różnych w Krakowie kościołach od X. Jacka Liberiusza S. T. D Proboszcza kościoła Bożego Ciała Canonicorum Regularium na Kaźmierzu przy Krakowie sławiona. Przydane są troje Kazania tegoż autora o S. Jacku Patronie Polskim, nabożnym studze Błogostawionej Panny, miane w kościele Troyce Przenaswiętszej Oyców Dominikanów, w drukarni Łukasza Kupisza, Kraków 1650* (APPDK. KDG, s. 32-33; Estreicher, cz. 3, t. X (XXI), s. 260-261).

⁷⁹ APPDK. KDG, s. 32-33.

⁸⁰ APPDK. KDG, s. 32-33, 84-85.

⁸¹ *Arka Testamentu, Zamykająca w sobie Kazania niedzielne Całego Roku, Na dwie Części rozdzielone: Z których Część Wtóra, Pars Aestivalis Rzeczona, Teraz świeżo przez X. Szymona Starowolskiego, Kantora Tarnowskiego, Ku pożytkowi y zbudowaniu duchownemu, nabożnym Kátholikom Wystawiona, W Krakowie W Drukarni Krzysztofa Schedla, I. K. M. Typogr. Roku Pańskiego 1649, Kraków 1649* (KDG, s. 34-35; E., t. XVIII (XXIX), s. 188); *Arka Testamentu, Zamykająca w sobie Kazania niedzielne Całego Roku, na dwie Części rozdzielone: Z których Pierwsza Część Pars Hyemalis Iest Rzeczona, A przez X. Szymona Starowolskiego, Kantora Tarnowskiego, Ku pożytkowi y zbudowaniu duchownemu, nabożnym Katolikom Wystawiona, w drukarni Krzysztofa Schedla, Kraków 1648* (APPDK. KDG, s. 34-35; Estreicher, cz. 3, t. XVII (XXIX), s. 187).

⁸² *Auctarium Ooperis Concionum Tripartiti, Adiectum Ab eiusdem Operis Auctore R. P. Matthia Fabro E Societate Jesu. Pars Prima De Dominicis; Pars II Quae est de Sanctis, Creci 1646* (APPDK. KDG, s. 34-35; Szady, s. 195).

⁸³ *Mondo simbolico formato d'impresce scelte, spiegate, ed illustrate con sentenze ed eruditioni, sacre e profane, che somministrano à gli oratori, predicatori, accademici, poeti &c. infinito numero di concetti: in questa impressione da mille e mille parti ampliato, presso Paolo Baglioni, Venetiae 1678* (APPDK. KDG, s. 34-35).

⁸⁴ APPDK. KDG, s. 36-37.

⁸⁵ *Homiliae in Evangelia Dominicalia, ab adventu Domini usque ad Festum SS. Trinitatis: ex sacris utriusque Testamenti literis summo studio concinnatae, omnibus Christianis cumprimis utiles et necessariae Coloniae 1556,* (APPDK. KDG, s. 38-39).

⁸⁶ APPDK. KDG, s. 38-39.

autor *Homiliae coenturiae* (Augustae 1534)⁸⁷, Seweryn Lubomlczyk (Seweryn z Krakowa, Polonus, Roxolanus, Hebraeus, Żydowin, Żydek), autor *Monotessaron evangelicum* (2 wyd. Cracoviae 1604, 1607)⁸⁸, Raoul L'Ardent, autor *Homiliae* (Antverpiae 1563)⁸⁹, Beda Czcigodny, autor *Homiliae* (Coloniae 1541)⁹⁰, Diego de Yanguas, autor *Promptuarium contionum*⁹¹, Jan Gaudenty, autor *Kazań*⁹², Petreius Theodorus, autor *Contiones* (Coloniae 1608)⁹³, Maximilianus van der Sandt (Vandersant, van den Sanden), autor *Contiones de morte* (Coloniae 1608)⁹⁴, Thomas Reina, autor *Contiones quadragesimales* (Antverpiae 1654)⁹⁵, Stanisław Zakrzewski, autor *Orationes Ecclesiasticæ*⁹⁶, Aadrian van Hofstade, autor *Sermones Eucharistici*⁹⁷, Johann Arnold Cholinus, autor *Contiones festuales* (Chofenburg 1667)⁹⁸, Mario de Bignoni, autor *Seraphici splendor*⁹⁹, P. Pavio, autor *Promptuarium sermonum dominicarum* (Coloniae 1613)¹⁰⁰, Pierre Coton, autor *Conciones sive meditationes de praecipuis Fidei Mysteriis, item de 4 hominis Novissimis* (Coloniae 1616)¹⁰¹, Lorenzo de Zamora, autor *Qaudragesimale* (Venetiis 1623)¹⁰², Jan de Matha, autor *Discursus praedicabiles*¹⁰³, Nicolas Caussin z Troyes, au-

⁸⁷ APPDK. KDG, s. 40-41.

⁸⁸ *Monotessaron Evangelicum, seu catena aurea ex quatuor Evangelistis, totidemque pene milibus distinctionum connexa. Auctore R. P. F. Severino, Lubomlio, Roxolano, Sacrae Theologiae Doctore, Conventus Cracoviensis Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum. Operum Tomus Primus. Quo concionatoribus, generalis methodus, seu generale introductorium, in omnem modum et artem intelligendi, ac praedicandi, sacri eloquii scripturas ad cuiuscumque subiecti facillimam pertractationem, continua locorum serie, seu tabulis perpetuis exhibetur. Cum sex indicibus locupletissimis, in principio, et in calce istius libri primi positis, in Architypographia Regia et Ecclesiastica (Estreicher, cz. 3, t. X (XXI), s. 484-485; APPDK. KDG, s. 38-39; Szady, s. 221).*

⁸⁹ APPDK. KDG, s. 42-43.

⁹⁰ APPDK. KDG, s. 42-43.

⁹¹ *Promptuarium concionum de praecipuis Christi, et sanctorum festis, per totum annum* (APPDK. KDG, s. 46-47; Szady, s. 276).

⁹² APPDK. KDG, s. 48-49.

⁹³ APPDK. KDG, s. 50-51.

⁹⁴ APPDK. KDG, s. 52-53.

⁹⁵ APPDK. KDG, s. 52-53.

⁹⁶ *Orationum Ecclesiasticarum Dominicalium Tomi Primi Pars Prima. Authore R. P. Stanislawo Zakrzewski, Canon. Reg. Monas. Czerven B. V. M. Professo. Sacrae Theolo. Lectore Ordinatore Praedicatorum ad aedes Georg. Warsaviae, in officina Alberti Gedelii, Calisii 1620* (Estreicher, cz. 3, t. XXIII (XXXIV), s. 114).

⁹⁷ R. P. F. Adriani Hofstadii ex ordine Minorum *Sermones Eucharistici LXIIX, apud Ioach. Trognesium, Antverpiae 1608* (APPDK. KDG, s. 52-53).

⁹⁸ APPDK. KDG, s. 54-55.

⁹⁹ *Quadragesimale/Serafici splendori da gli opachi delle più celebri academie relucenti tra l'ombre di vaghi geroglifici compartiti in concetti tratti dalle divine lettere, contrapuntati dalle professioni humane per li giorni ordinarii di Quaresima. Opera scritturale, erudita, curiosa, sacra, morale e utile* (APPDK. KDG, s. 56-57).

¹⁰⁰ APPDK. KDG, s. 60-61.

¹⁰¹ APPDK. KDG, s. 60-61.

¹⁰² APPDK. KDG, s. 62-63.

¹⁰³ *Triumphus Jesu Christi Dei ac Salvatoris Nostri, sive Discursus Praedicabiles in eius solemnitatibus ac festis. Auctore R. P. F. Joanne de Mata Generali Praedicatorum Ordinis S. Dominici et filio Conventus*

tor *De eloquentia sacra et humana libri XVI* ks. XVI (Lugduni 1643)¹⁰⁴, Fabian Birkowski, autor *Orationes ecclesiasticae*¹⁰⁵, Haimo (Haymo) von Halberstadt, autor *Homiliae* (Coloniae 1540)¹⁰⁶, Tulio del Caretto, autor *Sermoni pastorali* (Casale 1606)¹⁰⁷, Juan de Cartagena, autor *Homiliae catholicae* (Coloniae 1613)¹⁰⁸, Jan Lanspergius (Landspergius, Landsberg), autor *Contiones*¹⁰⁹, Boudewijn de Jonghe (Balduinus Junius van Dordrecht, autor *Conciones super Evangelia festorum totius anni* (Antverpiae 1613)¹¹⁰, Jean Royardes, autor *Homiliae in evangelia feriarum* (Antverpiae 1546)¹¹¹, Michael Radau, autor *Orator extemporaneus* (2 egz.)¹¹², Pietro Ruota da Martinengo, autor *Giardino fiorito di varii concetti scritturali e morali del secondo quadragesimale* (Milani 1677)¹¹³, *Orationes quinquaginta de Christi Domini* (Romae 1641)¹¹⁴, Giovanni Azzolini, autor *Orationes sacrae* (Venetia 1652)¹¹⁵, Jacobus de Voragine, autor *Sermones de Sanctis* (Venetiis 1589)¹¹⁶.

Zbiory gideliskie uległy rozproszeniu. Spośród wymienionych wyżej ksiąg teologicznych i zbiorów kazań 15 znalazło się w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego OO. Dominikanów w Krakowie. Są to *Kazania Franciszka Salezego*¹¹⁷, *Gospodyni nieba i ziemi* Jacka Liberiusza¹¹⁸, *Przewodnik grzeszników* Ludwika z Granady¹¹⁹, *Arka Testamentu* (cz. 2) Szymona Starowolskiego¹²⁰, *Orationes ecclesiasticae* Fa-

S. Andreae de Medina. Interprete ex hispanico Admodum Venerabili P. F. Onesimo de Kien, Iprensi, Ordinis FF. Minorum Capucinatorum, Concionatore Provinciae Flandro-Belgicae, in officina Georgii Försteri Bibliopole Regii (APPDK. KDG, s. 64-65; Estreicher, cz. 3, t. VII (XVIII), s. 435).

¹⁰⁴ APPDK. KDG, s. 66-67.

¹⁰⁵ R. P. Fr. Fabiani Bircovii, S. T. Doct. Ord. Praedicatorum: S. Dominici, *Orationes Ecclesiasticae. In quibus eiusdem ordinis, tum et alii Viri Sancti memorantur. Theologis, Divini verbi Preconibus, Omnibusque; literarum studiosis, ob variam, eamque; veram doctrinam, S. Scripturae multorum locorum emendationes allegoricas hieroglyphicas explicationes, et eloquentiam singularem, lectu utilis, ac per necessaria, sumptibus Burchardi Kuikij Cracoviae 1622* (APPDK. KDG, s. 66-67; Estreicher, cz. 3, t. II (XIII), s. 145).

¹⁰⁶ APPDK. KDG, s. 74-75.

¹⁰⁷ APPDK. KDG, s. 76-77.

¹⁰⁸ APPDK. KDG, s. 76-77.

¹⁰⁹ APPDK. KDG, s. 78-79.

¹¹⁰ APPDK. KDG, s. 80-81.

¹¹¹ APPDK. KDG, s. 80-81.

¹¹² *Orator Extemporaneus sive Artis Oratoriae Breviarium Bipartitum, Cuius Prior pars praecepta continet generalia, Posterior praxin ostendit in triplici dicendi genere praesertim demonstrativo. Nec non Supellectilem Oratoriam, Sententias, Historiae, Apophthegmata Hieroglyphica suppeditat. Auctore R. P. Michaelae Radau, Societ: Jesu S. Theologiae Doctore, eiusdemque Professore, apud haereditas Francisci Cesarii, Cracoviae 1666* (APPDK. KDG, s. 84-85, 112-113; Estreicher, cz. 3, t. XV (XXVI), s. 24-25).

¹¹³ APPDK. KDG, s. 88-89.

¹¹⁴ APPDK. KDG, s. 98-99.

¹¹⁵ APPDK. KDG, s. 100-101.

¹¹⁶ APPDK. KDG, s. 108-109.

¹¹⁷ Biblioteka Kolegium Filozoficzno-Teologicznego OO. Dominikanów w Krakowie (dalej: BKFT), sygn. 1122 II Stare Druki.

¹¹⁸ BKFT, sygn. 964 II Stare Druki.

¹¹⁹ BKFT, sygn. 985 II Stare Druki.

biana Birkowskiego¹²¹, *Totius annus contionum dominicalium* oraz *Contiones sacri Abrahami Bzowskiego*¹²², *Institutio confessoriorum Martino Fornarięgo*¹²³, *Questiones theologicae Jana Morawskiego*¹²⁴, *Sententiae Thomisticae* i *Sententiae morales conscientiae directivae* (wyd. z 1694 r.) Ferdynanda Januszowskiego-Ohma¹²⁵, *Orator extemporaneus Michaela Radau'a*¹²⁶, *Officina emblematum Ambrożęgo Nieszporkowicza*¹²⁷, *Confessio et Instructio Idiotae Grzegorza Terecjusza*¹²⁸ oraz *Orationes Ecclesiastici Stanisława Zakrzęwskiego*¹²⁹.

Biblioteka gidelskich dominikanów była typową biblioteką klasztorną Braci Kaznodziejów: zdecydowanie przeważały zbiory kazań, istniała duża ilość pism teologicznych i polemicznych. Brakowało literatury pięknej w języku polskim oraz dzieł z zakresu wiedzy przyrodniczej; autorzy kościelni, zwłaszcza dominikańscy (przede wszystkim św. Tomasz z Akwinu) i jezuicy, dominowali nad autorami świeckimi.

¹²⁰ BKFT, sygn. 1727 III Stare Druki.

¹²¹ BKFT, sygn. 995 II Stare Druki.

¹²² BKFT, sygn. 996 II Stare Druki; 967 II Stare Druki.

¹²³ BKFT, sygn. 291 I Stare Druki.

¹²⁴ BKFT, sygn. 317 I Stare Druki.

¹²⁵ BKFT, sygn. 1105 II Stare Druki; 1109 II Stare Druki.

¹²⁶ BKFT, sygn. 293 I Stare Druki.

¹²⁷ BKFT, sygn. 1824 III Stare Druki.

¹²⁸ BKFT, sygn. 374 I Stare Druki

¹²⁹ BKFT, sygn. 960 II Stare Druki.